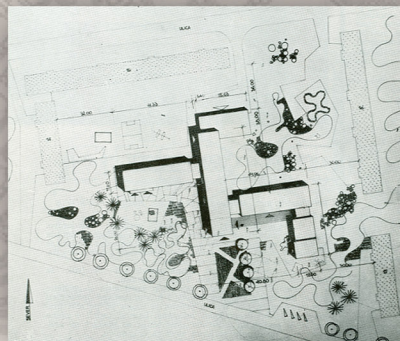

MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA:

Urbani javni prostor i
zdravstvena kultura u Beogradu.

KNJIGA SAOPŠTENJA

Priredili
Haris Dajč i Maja Vasiljević

**Međunarodna naučna konferencija: Urbani javni prostor i
zdravstvena kultura u Beogradu. Knjiga saopštenja**

Priredili

Haris Dajč i Maja Vasiljević

Naučni odbor konferencije

Nikola Samardžić, predsednik

Mirjana Roter-Blagojević

Zoran Ćosić

Andrijana Milošević Georgiev

Igor D. Gregoric (SAD)

Ivo Goldstein (Hrvatska)

Egidio Ivetic (Italija)

Hana Alan Lango (Ujedinjeno

Kraljevstvo)

Rajko Radovancevic (SAD)

Organizacioni odbor konferencije

Haris Dajč

Maja Vasiljević

Vladimir Abramović

Milica Kovačević

Milena Vukmirović

CIP - Katalogizacija u publikaciji Narodna biblioteka Srbije, Beograd

711.4 (497.11) (048)

614 (497.11) (048)

Međunarodna naučna konferencija Urbani javni prostori i zdravstvena kultura u Beogradu (2012 ; Beograd) [Knjiga saopštenja] /

Međunarodna naučna konferencija Urbani javni prostori i zdravstvena kultura u Beogradu, 19.-20. novembar 2012. ; [[organizator] Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture ... [et al.] ; priredili Haris Dajč i Maja Vasiljević] . - 1. izd. – Beograd : Naučno društvo za istoriju

zdravstvene kulture : NBI istraživački centar za društvene nauke i umetnosti, 2013 (Beograd : Sapient). – 31. str. ; 25 cm

Tiraž 100. – Napomene iz tekst.

ISBN 978-86-88813-03-7(NDIZK)

1. Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture (Beograd) a) Urbani razvoj – Beograd – Apstrakti b) Zdravstvena kultura – Beograd – Apstrakti c) Beograd – Javni prostori – Apstrakti

COBISS.SR-ID 196349196

Acta Historica

NBI
Novi Balkanološki
institut

1838

**Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture
Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu
Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu
Urbanistički zavod Beograda
NBI Beogradski istraživački centar za društvene nauke i
umetnosti**

**Program konferencije:
“URBANI JAVNI PROSTOR I ZDRAVSTVENA
KULTURA U BEOGRADU“¹
19-20. novembar 2012. Beograd**

Pozdravni govor:

Žaklina Gligorijević, direktor Urbanističkog zavoda Beograda
Ponedjeljak, 19. novembar 2012.

**Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, Čika Ljubina 18-20,
Svečana sala “Dragoslav Srejić”**

9 – 9:30h

Registracija učesnika

9:30h

**Svečano otvaranje i pozdravni govor Žakline Gligorijević,
direktora Urbanističkog zavoda Beograda**

9:45h – 11h

Prva sesija konferencije

Predsedavajući: Nikola Samardžić

¹ *Međunarodna naučna konferencija: Urbani javni prostor i zdravstvena kultura u Beogradu je održana u sklopu aktivnosti projekta Ministarstva za prosvetu i nauku Modernizacija zapadnog Balkana (OI177009).*

Moderator: **Mirjana Roter Blagojević**

Izlagачi:

Uvodno izlaganje / keynote speaker

Nikola Samardžić, Univerzitet u Beogradu - Filozofski fakultet
**URBANI JAVNI PROSTOR I ZDRAVSTVENA KULTURA U
BEOGRADU**

Ostali izlagачi:

**Ružica Božović Stamenović, Nebojša Stevanović, Marija
Strajnić**, Univerzitet u Beogradu - Arhitektonski fakultet
**DISAPPEARANCE AND REAPPEARANCE OF HEALTHY PUBLIC
SPACE – CASE OF CLINICAL CENTER OF SERBIA**

Nataša Danilović Hristić, Urbanistički zavod Beograda
**URBANA BEZBEDNOST I PREVENCIJA ULIČNOG
KRIMINALA KAO PREDUSLOVI ZA RAZVOJ ZDRAVE
ZAJEDNICE**

Marta Vukotić Lazar, Đurđija Vukotić, Urbanistički zavod Beograda
**ZNAČAJ ARHITEKTE STANKA KLISKE U UNAPREĐENJU
ZDRAVSTVENE KULTURE BEOGRADA U PERIODU NAKON
DRUGOG SVETSKOG RATA**

Milena Vukmirović, Jelena Vukmirović, Univerzitet u
Beogradu - Arhitektonski fakultet
**PEŠAČKO KRETANJE U FUNKCIJI UNAPREĐENJA
JAVNOG GRADSKOG PROSTORA I JAVNOG
ZDRAVLJA U BEOGRADU**

11h – 11:15h

Pauza za kafu

11:15h – 12:30h

Druga sesija konferencije, Tempus sala
Predsedavajući: **Mirjana Roter Blagojević**
Moderator: **Nikola Samardžić**

Izlagачi:

Uvodno izlaganje / keynote speaker

Mirjana Roter Blagojević, Univerzitet u Beogradu -
Arhitektonski fakultet
**NASTANAK PRVIH ZDRAVSTVENIH KOMPLEKSA I
ZGRADA U BEOGRADU U 19. VEKU**

Ostali izlagачi:

Zoran Ćosić, Kliničko Bolnički Centar „Dr Dragiša Mišović – Dedinje“
u Beogradu
ŽIVOT U ZDRAVOM GRADU

Veselin Mitrović, Univerzitet u Beogradu - Filozofski fakultet
**URBANOST, ŽIVOTNI STIL I BIOMEDICINSKE
INTERVENCIJE NA DECI IZNAD TERAPIJSKIH ZAHVATA I
CILJEVA**

Vladimir Abramović, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
**ŽIVOT NA GRADSKOJ MARGINI: ZDRAVSTVENI I SOCIJALNI
ASPEKTI ŽIVLJENJA U MEĐURATNOM BEOGRADU**

Anja Abramović, NBI - Beogradski istraživački centar za
društvene nauke i umetnosti
KORISNIK DROGE U BEOGRADU: MODERAN ILI OČAJAN?

13h – 13:15h

Pauza

13:15h – 14:45h

Treća sesija konferencije, Tempus sala

Predsedavajući: **Duška Krajinović**

Moderatori: **Haris Dajč, Andrijana Milošević Georgiev**

Izlagачi:

Uvodno izlaganje / keynote speaker

Marija Kocić, Haris Dajč, Univerzitet u Beogradu - Filozofski fakultet

KUGA U RANOMODERNOM BEOGRADU: UZROCI, STRAHOM I POSLEDICE

Ostali izlagači:

Biljana Deretić, Andrijana Milošević Georgiev, ZU N Vitalis-Republika Srpska, Univerzitet u Beogradu-Farmaceutski fakultet
EPIDEMIJSKE RAZMERE SIFILISA U BEOGRADU

Sabrina Kopf, Department for Social and Cultural Anthropology, University of Vienna
WHEN CITIZENS BECOME ACTIVISTS – NEGOTIATING PUBLIC SPACE IN BELGRADE

Sašo Georgiev, Violeta Georgiev, Andrijana Milošević Georgiev, Jelena Manojlović, Univerzitetska ginekološko-akušerska bolnica „Majčin dom“, Medicinski univerzitet Sofija-Bugarska, Univerzitet u Beogradu-Farmaceutski fakultet
TRAGOM DOKTOROVE KULE

Milan Trnovac, Dom zdravlja Žabalj
KUGA U BEOGRADU

16:00 - 18:30

Svečani ručak. REKA, Zemun.

Utorak, 20. novembar 2012.

Naučno društvo za istoriju zdravstvene kulture, Brankova 20/

9:00h – 10:30h

Elektronske poster prezentacije

Predsedavajući: **Marija Kocić**

Moderator: **Vladimir Abramović**

Izlagači:

Hana Lango Allen, Andrijana Milošević Georgiev, Exeter University (UK), Univerzitet u Beogradu-Farmaceutski fakultet
TREĆA BEOGRADSKA APOTEKA

Goran Georgiev, Žarko Milekić, Branka Bogosavljević, Milšped-Beograd, JP PTT saobraćaja „Srbija“
UTICAJ SAOBRAĆAJA NA RAZVOJ URBANOG PROSTORA

Ljubica Milosavljević, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
DOMOVI ZA STARE I OSTALE DRUGE

Maja Vasiljević, Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet
IZMEĐU BIOPOLITIKE I POETIKE: ŽIVOT ILI "GOLI ŽIVOT" MUZIČARA U BEOGRADU (1941-1944)

Slobodanka Brnjada, ZU Montefarm, Crna Gora
HIGIJENSKE PRILIKE U BEOGRADU ZA VREME TURSKE VLASTI

Jasmina Arsić, Apoteka Vranje
PRVA VRANJSKA APOTEKA I NJEN STRUČNI KADAR
10:30h – 12:15h

Okrugli sto

dr Nikola Samardžić, profesor

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

URBANI JAVNI PROSTOR I ZDRAVSTVENA KULTURA U BEOGRADU²

Apstrakt: Još uvek nije dovoljno istražen, naročito sa stanovišta savremenih teorija i iskustava urbanog razvoja, razvoj složene strukture ustanova i svakodnevice zdravstvene kulture, kao istorija prožimanja zdravstvenog sektora, ekologije i infrastrukture s transformacijama urbanog javnog prostora. Ostala su otvorena mnoga zanimljiva pitanja: na koji način se Beograd prilagođavao geoklimatskim uslovima, lokalnim resursima vode, hrane, energenata ili radne snage, koji materijali su se koristili za izgradnju, kako je organizovan javni prevoz i na koje načine je javni prevoz ugrožavao javno zdravlje. Da li se urbanim planiranje obraćala pažnja na unapređenje socijalnih kontakata, time, posredno, i javnog zdravlja. Kakav je bio pristup čistoj vodi? S kojim se bolestima, povezanim s problemima urbanog razvoja, Beograd suočavao tokom svoje prošlosti, od 18.veka i prvog planskog uređenja u modernom dobu do danas? Na koji način je Beograd rešavao pitanja bolesti, loše ishrane, siromaštva i one društvene nejednakosti koja je bila uzrok epidemija ili duševnih patnji?

Ključne reči: urbani javni prostor, zdravstvena kultura, Beograd, urbani razvoj

² Ovaj rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu Modernizacija zapadnog Balkana (OI 177009) koji finansira Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

dr Ružica Božović Stamenović, profesor
Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet
Nebojša Stevanović
Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet
Marija Strajnić
Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

NESTAJANJE I NASTAJANJE ZDRAVOG JAVNOG PROSTORA – SLUČAJ KLINIČKOG CENTRA SRBIJE

Apstrakt: Tema ovog rada je sagledavanje mogućnosti revitalizacije područja Kliničkog centra Srbije kao zdravog prostora. Područje veće od 36 hektara kojim se prostire Klinički centar inicijalno je bilo planirano kao jedna od prvih javnih parkovskih površina devetnaestovekovne Srbije. Planska regulacija i estetika ovog javnog prostora pratile su paradigmu modernih evropskih gradova toga doba obezbeđujući zelenilo i svež vazduh kako bi poboljšale životne uslove i navike građana. Ipak, po izgradnji opšte i vojne bolnice, kao i današnjeg Kliničkog centra Srbije ovaj javni prostor ne ostvaruje svoju planiranu ulogu i propada do granice nestajanja. Postojeće medicinske ustanove građene po funkcionalističkim uzorima Moderne nisu koristile niti uspostavljale relacije sa zelenim javnim površinama kojima su bile okružene. Naprotiv, njihovo grupisanje i naglašeno hermetična prisutnost doprineli su stigmatizaciji prostora i uzrokovali odsečenost od gradskih tokova što je i dovelo do zapuštenosti i propadanja. U pokušaju iniciranja obnove ovog područja primenjuju se različite metode vizuelnih analiza kao i kriterijumi zdravih prostora bazirani na najnovijim teorijama humane ekologije. Rezultati otkrivaju sve kritične tačke datog konteksta i ukazuju na mogućnosti analize i prikazivanja

potencijala ovog mesta da postane zdraviji, a samim tim i atraktivniji javni prostor. Zaključni argumenti potvrđuju neophodnost da zdrav javni prostor demonstrira svoju trostruku prirodu i zadovoljava fizičke, socijalne i psihološke potrebe svih korisnika.

Ključne reči: javni prostor, zdrav, kriterijum, klinički centar

dr Nataša Danilović Hristić, dipl. inž. arh.

Urbanistički zavod Beograda

URBANA BEZBEDNOST I PREVENCIJA ULIČNOG KRIMINALA KAO PREDUSLOVI ZA RAZVOJ ZDRAVE ZAJEDNICE

Apstrakt: Svetska zdravstvena organizacija svrstava bezbednost zajednice od kriminala u kategoriju prirodnih katastrofa, požara, saobraćajnih i drugih nezgoda, u kojima najvažniju ulogu igra spremnost same zajednice da reaguje, spreči, pomogne ili umanju negativne efekte. Takođe, Međunarodni centar za prevenciju kriminala (daje čak i širi fokus bezbednosti zajednice, smatrajući je javnim dobrom. Jedna od opšte prihvaćenih definicija "da je bezbednost u osnovi sloboda od pretnji" može se primeniti i na nivo urbane sredine i osećaj koji o prostoru formiraju njegovi korisnici. Osnove za nasilno ponašanje prema određenim kategorijama stanovništva leže u opštoj socijalnoj i ekonomskoj situaciji društva, što se prenosi i na ulice gradova. Realnost i ozbiljnost nasilja na ulicama dovodi do sveukupnog osećaja nesigurnosti u zajednicama, a nesigurnost gradskih prostora izaziva njihovo umanjeno ili pogrešno korišćenje. Sve su češći klinički slučajevi savremene urbane bolesti agorafobija, koja je prvobitno

označavala strah od otvorenog prostora, dok se danas pod tim pojmom podrazumeva skup strahova u vezi sa javnim mestima i velikim brojem ljudi, sa strahom da na takvom mestu nakon iznenadnog onesposobljenja ne bi bili u stanju pobeći ili potražiti pomoć. Potrebno je definisati i ustanoviti uslove da bezbednost zajednice postane pozitivan rezultat prevencije nasilja, da se tretira kao aspekt kvaliteta života, u kome su ljudi, individualno ili kolektivno, u najboljoj mogućoj meri zaštićeni od mogućih opasnosti ili pretnji, koje su posledica kriminalnog ili anti-socijalnog ponašanja drugih članova društva. Osećaj nesigurnosti u javnim gradskim prostorima ima dve dimenzije, objektivnu i subjektivnu. Objektivna je podržana realnim događajima u prostoru, a subjektivna je predmet ličnih osećanja građana, zasnovana podjednako na objektivnoj dimenziji, koliko i na pojedinačnom stepenu prihvatanja i podnošenja stvarnosti, slabosti ili hrabrosti, tj. spremnosti da se odupre i suprostavi nasilju u okruženju. Kako će osoba reagovati, zavisi od razvoja njenih osećanja, koja su donekle predodređena društvenim položajem.

Ključne reči: urbana bezbednost, kriminal, zdravlje, zajednica, prevencija

dr Marta Vukotic Lazar,
Urbanistički zavod Beograda
Đurđija Vukotić,
Istorijski arhiv Beograda

ZNAČAJ ARHITEKTE STANKA KLISKE U UNAPREĐENJU ZDRAVSTVENE KULTURE BEOGRADA U PERIODU NAKON DRUGOG SVETSKOG RATA.

Apstrakt: Arhitekta Stanko Kliska je (1896, Snagovo – 1969, Beograd) predstavnik generacije mladih intelektualaca koja je prihvatila ideju ujedinjenja jugoslovenskih naroda. Period između dva svetska rata u njegovom stvaralaštvu vezan je za grad Zagreb. Drugi svetski rat prekiida “Zagrebački period” njegove samostalne i veoma uspešne delatnost u tom gradu i dovodi ga kao “izgnanika” u Beograd, gde je ostao sa svojom porodicom, da živi i radi do kraja života. Nakon raspisanog javnog konkursa 1950. godine Stanko Kliska je izabran za vanrednog profesora Arhitektonskog fakulteta u Beogradu, na predmetu »Društvene zgrade«. Preuzima predavanja u grupi profesora Leka o zdravstvenim zgradama i rukovodi vežbama iz iste oblasti. Sa radom »Uticaj bolesničke jedinice na razvitak savremene bolnice« postaje redovni profesor na predmetu »Projektovanje zdravstvenih zgrada« 1957. godine, kada je imenovan i za dekana Arhitektonskog fakulteta u Beogradu. »Beogradski period« u stvaralaštvu Stanka Kliske obeležava ceo niz projekata, kako realizovanih tako i ne realizovanih, među kojima se ističu: Sanatorij Predsedništva vlade (Beograd 1947-1949); Skica Generalnog plana i programske skice za Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu (1952); Ginekološka klinika u Beogradu (1949-1956); Opšta bolnica u Zenici (1950); Opšta bolnica u Tuzli (1956) itd. Stručnost,

profesionalna odvažnost, doslednost i skromnost učinile su da Stanko Kliska u Beogradu bude prihvaćen kao uvaženi arhitekta i profesor Arhitektonskog fakulteta u Beogradu. Umro 1969. godine u Beogradu, a sahranjen je nakon tri dana na Mirogoju u Zagrebu.

Ključne reči: urbanizam, arhitektura, zdravstvene ustanove, zakon o zdravstvenim ustanovama, bolnice.

Milena Vukmirović

Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

Jelena Vukmirović

Univerzitet u Beogradu, Stomatološki fakultet

PEŠAČKO KRETANJE U FUNKCIJI UNAPREĐENJA JAVNOG GRADSKOG PROSTORA I JAVNOG ZDRAVLJA U BEOGRADU³

Apstrakt: Stvaranje živahnih, bezbednih, održivih i zdravih gradova moguće je povećanjem brige za pešake, bicikliste i gradski život uopšte. Potencijal živahnog grada se jača kada je veliki broj ljudi privučen da pešači, vozi bicikl i provodi vreme u gradskom prostoru. Bezbednost u gradu se generalno može povećati kada se veliki broj ljudi kreće i provodi vreme u otvorenom prostoru, jer grad koji poziva ljude da pešače ima kohezivnu strukturu koja nudi kratke distance, atraktivne otvorene prostore i različite urbane sadržaje. Održivi grad se uspostavlja kada veći deo saobraćajnog sistema pripada zelenoj mobilnosti, što se odnosi na pešačko kretanje, vožnju

³ Ovaj rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu Modernizacija zapadnog Balkana (OI 177009), koji finansira Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

biciklom ili javnim gradskim prevozom. Stvaranje zdravog grada se uvećava tako što pešačko kretanje i vožnja biciklom postaju prirodni deo obrazaca svakodnevnih aktivnosti. Pešački prostor će biti analiziran sa dva aspekta – medicinskog i fizičkog (prostornog). U odnosu na medicinski aspekt fokus se stavlja na 1) utvrđivanje značaja pešačkog kretanja kao umerene fizike aktivnosti na zdravlje čoveka i 2) načine na koje neposredno pešačko okruženje utiče na raspoloženje korisnika. Sa fizičkog aspekta se analiziraju elementi pešačkog okruženja na prostorno-analitičkom nivou detalja, koji su ujedno i redundantni artefakti pešačkog prostora. Cilj navedene analize je utvrđivanje društvene odgovornosti gradske i opštinske uprave, koja se odnosi na unapređenje kvaliteta otvorenih javnih gradskih prostora kao neposrednog pešačkog okruženja. Predmetni poligon istraživanja je mreža pešačkih prostora centra Beograda, za koju se smatra da je najintenzivnije korišćen pešački prostor grada.

Ključne reči: Pešačko kretanje, Umerena fizička aktivnost, Pešačko okruženje, Redundantni artefakti, Društvena odgovornost, Beograd

dr Mirjana Roter Blagojević, profesor
Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

NASTANAK PRVIH ZDRAVSTVENIH KOMPLEKSA I ZGRADA U BEOGRADU U 19. VEKU⁴

Apstrakt: Cilj rada je da se kroz prikaz izgradnje prvih zdravstvenih zgrada u obnovljenoj Kneževini istakne njihov značaj za modernizaciju zemlje i dostizanje evropskih standarda i u ovoj oblasti javnog života. Početkom 19. veka pored najznačajnijih državnih zdanja u Savamali - Sovjeta, Dvora i Velike kasarne, knez Miloš 1837. godine započinje i izgradnju Palilulske kasarne, u blizini velike česme preko puta Palilulskog trga. Istovremeno pokreće i pitanje izgradnje *soldatečkog špitala* u okviru ovog kompleksa, za stotinu bolesnika. Time započinje istorija izgradnje prvih bolničkih zgrada. Planovi za vojnu bolnicu na Paliluli verovatno su bili delo Valentina Mora, maormajstora iz Pančeva. Nedugo nakon toga, krajem četrdestih godina, u vreme kneza Aleksandra I Karađorđevića, u srpskoj prestonici započinju pripreme za izgradnju Nove vojne bolnice, za koju planove verovatno izrađuje glavni *prevotelstveni indžinir*, arhitekta Jan Nevole. Nova zgrada za 120 bolesnika, koja se nalazila na Vračaru, u blizini današnjeg Cvetnog trga, izgrađena je 1846-49. godine, sa prizemljem i spratom. Kao i njegovi prethodnici i knez Mihailo Obrnović je svoju vladavinu obeležio izgradnjom bolnice, odnosno prve civilne zdravstvene ustanove u prestonici. Na njegovom placu u Vidinskoj ulici, kod Palilulskog trga i nekadašnje Palilulske kasarne i vojne bolnice, podignita

⁴ Ovaj rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu Modernizacija zapadnog Balkana (OI 177009), koji finansira Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

je 1868. Varoška bolnica prema projektu državnog inženjera Josifa Francla. Izgradnja ovih prvih bolničkih zdanja govore o nastojanjima da se Kneževina Srbija i na polju zdravstvene kulture približi razvijenijim evropskim zemljama. Kroz rad će se analizirati uslovi izgradnje, urbane i arhitektonske karakteristike ovih zdanja, kao njihov uticaj na definisanje karaktera okolnog javnog prostora i utemeljenje modernog evropskog lika prestonice.

Ključne reči: modernizacija, zdravstvene zgrade, urbani kontekst, arhitektura

Dr Zoran Ćosić,

Kliničko Bolnički Centar „Dr Dragiša Mišović – Dedinje“ u Beogradu

ŽIVOT U ZDRAVOM GRADU

Apstrakt: „Zdrav grad“ je termin koji ukazuje na koncept potencijalnog uticaja zdravstva, ekologije, urbanizma i javne politike na dobrobit stanovnika gradova. „Zdrav grad“ pojam koji opisuje težnju, pristup identitetu i svakodnevici globalnog grada. U ovome, modernom obliku, naziv potiče iz projekta Svetske zdravstvene organizacije (World Health Organization) započetog 1987. Grad je više od naseljenog mesta i skupa ljudi koji ga nastanjuju i koji su organizovani u jednom ograničenom prostoru. Grad je nastanjen prostor sa svim karakteristikama urbanog, i gradskim sadržajima koji ga određuju. Grad je relativno velika i permanetna naseobina. Najzad, grad je prostor stvaranja, i intelektualnog i međusobnog prožimanja različitosti. Šta je zdravlje? Zdravlje nije samo odsustvo bolesti nego je stanje fizičkog psihičkog i socijalnog blagostanja.

Faktori koji deluju na zdravlje su medicinski, socijalni, ekonomski, biološki i ekološki. U poslednjoj deceniji je prisutan ubrzani razvoj opšte saobraćajne i druge infrastrukture kao i ulaganja u mrežu zdravstvenih ustanova Beograda. Da li je to dovoljno Beograd postane zdrav grad i da li je to ostvarljiv cilj?

Ključne reči: Beograd, zdrav grad, zdravstveni sistem i institucije

dr Veselin Mitrović,

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

URBANOST, ŽIVOTNI STIL I BIOMEDICINSKE INTERVENCIJE NA DECI IZNAD TERAPIJSKIH ZAHVATA I CILJEVA

Abstrakt: Pojava životnog stila vezana je za nove oblike modernih društvenih okolnosti, urbanizaciju društva i razvoj novih kulturnih obrazaca koji ukazuju na distinkcije i pripadnost članova društva različitim slojevima, klasama i potkulturnim grupama i čine njihovo pozicioniranje složenijim. U njihovim uzajamnim razlikovanjima stvaraju se novi oblici društvenih identiteta i ustanovljavaju markeri njihovog prepoznavanja. Međutim postavlja se opravdano pitanje šta ako ti markeri prepoznavanja postaju anatomske i genetske osobine, pogotovo kada se nameću deci? Da li je korišćenje biomedicinskih sredstava na zdravoj deci u svrhe njihovog boljeg života prihvatljivo? Da li je i zašto, poboljšanje putem treninga ili obrazovanja prihvatljivo, a putam bio-medicinske intervencije nije? Da li se na taj način stvaraju nepravedne kulturne norme, koje vrše pritisak na ostatak zajednice? Da li smo prihvatanjem tih normi kulturni saučesnici u pojačavanju

društvenog pritiska na formiranje određenog životnog stila? Odnosno, da li popuštanje pritisku, pojačava pritisak koji na koncu biva opravdan principom dobročinstva.

Ključne reči: urbanost, životni stil, bioinženjering, princip autonomije, dobročinstva, informisanosti, pravde

Vladimir Abramović,
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

ŽIVOT NA GRADSKOJ MARGINI: ZDRAVSTVENI I SOCIJALNI ASPEKTI ŽIVLJENJA U MEĐURATNOM BEOGRADU

Apstrakt: Beograd nakon Prvog svetskog rata postaje glavni grad i prestonica jedne velike države – Kraljevine SHS/Jugoslavije. To je za posledicu imalo veliki i nagli priliv stanovništava, čime je postojeći stambeni fond postao neodgovarajući. Iako je u prvim posleratnim godinama došlo do naglog bujanja građevinske aktivnosti, to nije bilo dovoljno da novopridošli stanovnici reše stambeno pitanje na adekvatan način. Kao prirodna posledica toga došlo je do opadanja kvaliteta života u higijenskom, zdravstvenom i prehrambenom aspektu, što je većinu građana Beograda gurnulo ispod granice siromaštva i na egzistencijalnu marginu. Ideja ovog rada je da baci svetlo na uslove života u međuratnom Beogradu sa zdravstvenog i socijalnog stanovišta, odnosno da pruži otrežnjavajući pogled na Beograd potkrepljen savremenim statistikama i fotografijama koje ga prikazuju kao grad beskućnika i sirotinje. Osim toga, biće reči i o ambivalentnom odnosu gradskih vlasti prema ovim problemima, kao i nepostojanju strategije da se nešto uradi na njihovom

saniranju, odnosno o nedovoljnom prepoznavanju potrebe da se uslovi života u Beogradu poboljšaju.

Ključne reči: Beograd, margina, zdravstveni i socijalni problemi, odnos vlasti, siromaštvo

MA Anja Abramović,

NBI - Beogradski istraživački centar za društvene nauke i umetnosti

KORISNIK DROGE U BEOGRADU: MODERAN ILI OČAJAN?

Apstrakt: Autori danas najčešće koriste analizu narativa u proučavanju bolesti zavisnosti. Narativ je bitan zato što saznajemo priču iz prve ruke koja nam govori o bolesti zavisnosti, krizi, bolesti porodice i stigmati. Podrška i razgovori stručnih lica pomažu da zavisnik prevaziđe i zaboravi krizu, stekne pouzdanje i posveti se uspešno školi, poslu i roditeljstvu. Zavisnici izgrađuju nov identitet i stiču samopouzdanje. Osim toga, mnogi od njih žele da se krste i idu u Crkvu. Neki od zavisnika se leče u bolnici, drugi u kućnom pritvoru ili vikendici, a treći posećuju manastire.

Ključne reči: droga, ruralno, porodica, lečenje, zaštitni faktori

Biljana Deretić,

ZU N Vitalis, Prijedor, Republika Srpska

Andrijana Milošević Georgiev,

Univerzitet u Beogradu, Farmaceutski fakultet

mr Jelena Manojlović,

Univerzitet u Beogradu, Farmaceutski fakultet

dr Dušanka Krajnović

Univerzitet u Beogradu, Farmaceutski fakultet

EPIDEMIJSKE RAZMERE SIFILISA U BEOGRADU⁵

Apstrakt: U Srbiji je nakon Prvog svetskog rata započeto organizovanje sistema preventivnih ustanova, među kojima su bile i zdravstvene ustanove za suzbijanje sifilisa i drugih veneričnih bolesti. Različite manifestacije sifilisa kao oboljenja bile su povezane sa životnim uslovima, radom, zdravstvenom kulturom, ličnom higijenom i sličnim uslovima. U narodu se smatralo da je sifilis oboljenje koje se prenosi isključivo polnim putem, a frenga, kao poseban oblik sifilisa nastaje zbog loše higijene. Kod nas sifilis postoji od početka prethodnog veka. Prema rečima dr Sormanija, sifilis se u Srbiji pojavio od okupacije ruske i turske vojske (1810. godine). Velika tadašnja žarišta endemskog sifilisa bila su na terenu severoistočne i istočne Srbije. Iz izveštaja dr Miškovića upućenog 1860. godine centralnom vojnom sanitetu, saznajemo da je broj vojnika obolelih od veneričnih bolesti u Beogradu povećan. U vojnim bolnicama Srbije u periodu od 1844 do 1875 bilo je 6,7% (5594 osoba) obolelih od veneričnih bolesti i nalaze se na petom mestu u odnosu na sva oboljenja lečena u vojnim bolnicama. Glavni vojni lekar 1865. godine upućuje molbu vojnom ministru

⁵ Izradu ovog rada finansijski je pomoglo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (projekti br. 175036 i 41004).

da se mesta gde se sakupljaju bludnice stave pod kontrolu odnosno policijsko-lekarski nadzor, a takvih mesta u varoši (Beogradu) ima u velikom broju. Veliki broj inficiranih prostitutki u Beograd došao je iz Austrije. Tek 1886. Vojni sanitet uspeva da naređenjem delimično stavi pod kontrolu širenje sifilisa.

Ključne reči: sifilis, Beograd, vojne i civilne bolnice, prostitucija

dr Marija Kocić,

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

MA Haris Dajč,

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

KUGA U RANOMODERNOM BEOGRADU: UZROCI, STRAHOVI I POSLEDICE⁶

Apstrakt: Sastavni deo života ranomodernog Beograda činila je kuga, posebno česta na Levantu i u celini osmanskim teritorijama, u koje je spadao i Beograd sa svojom okolinom. Rad nastoji da utvrdi najveće epidemije kuge koje su pogodile ranomoderni Beograd, te ukupnost posledica koje su uspele izazvati. Uz generalni osvrt na kugu kao bolest, nastoji se dati odgovor na pitanje ko je bio njen najčešći prenosilac. Uz posledice merene brojem smrtnih slučajeva, ograničnih onoliko koliko izvori omogućavaju kalkulisanje ciframa, analizirane su i njene posledice manifestovane kroz raspoloženje javnosti, uključujući i strahove, koje je njena pojava izazvala kod stanovništva. Kako je osmanski Beograd pre svega muslimanski grad uzeti su u obzir i stavovi uleme, koja je

⁶ Ovaj rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu Modernizacija zapadnog Balkana (OI 177009), koji finansira Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

ponuđenim objašnjenjem nastojala da pripremi stanovništvo na ono što ga je u vohoru epidemije očekivalo. Rad se temelji na istraživanjima arhivske građe (pretežno dubrovačke provijencije) dopunjenih objavljenim izvorima iste. Pored toga korišćena su i dela koja spadaju u domen putopisne literature (odnosno objavljeni itinerarijumi) koji na nabolji način iskazuju impresije savremenika, koji su se zatekli u Beogradu u vreme kada je u njemu vladala kuga.

Ključne reči: kuga, epidemija, strahovi, Beograd, Osmanlije
Key words: plague, epidemic, fears, Belgrade, Ottomans

Sabrina Kopf,

Department for Social and Cultural Anthropology, University of Vienna

WHEN CITIZENS BECOME ACTIVISTS – NEGOTIATING PUBLIC SPACE IN BELGRADE

Abstract: The concept of public space does not only refer to distinct geographically defined spaces which are accessible to the wider public but also to a social place – a place that per definitionem allows for interaction between people. In this sense, public space doesn't only mean the actual spaces we live in but also those we aspire or wish for. It can therefore function as a projection screen for people's anxieties and hopes. In this paper I am going to view public space from an anthropological point of view by focusing on citizen's groups in Belgrade which turn their activism towards the restructuring of public space in Serbia's capital city. Although the activist group's topics and their methods might differ they all share the aim to make public space – their immediate environment –

more liveable. I argue that this kind of activism does not strive for a mere re-shaping of the urban public space but for a transformation of specific aspects of city life itself in order to increase citizen's participation in decision making processes and attain the goal of grassroots democracy. Therefore, it can also make a valuable contribution to urban planning by increasing the quality of life and citizen's identification with the city of Belgrade.

Keywords: public space, urban social movements, urban restructuring, urban planning

Sašo Georgiev,

Universitetska akušersko-ginekološka bolnica „Majčin dom“,
Medicinski univerzitet Sofija, Sofija

Violeta Georgiev,

Studentska poliklinika, Sofija, Bugarska

Andrijana Milošević Georgiev,

Univerzitet u Beogradu, Farmaceutski fakultet

mr Jelena Manojlović,

Univerzitet u Beogradu, Farmaceutski fakultet

TRAGOM DOKTOROVE KULE⁷

Apstrakt: Nekada usamljena kuća u prostranom vinogradu na zapadnoj strani vračarskog brda, na dalekoj periferiji dobila je naziv kula zbog svog neobičnog izgleda. Prvi vlasnik ove, danas još uvek, interesantne građevine bio je Romita de Vito, lekar kneza Miloša. Međutim, vlasnik je zbog političkih intriga morao da ode iz Srbije. Kuća je ostala prazna, ali već 1830.

⁷ Izradu ovog rada finansijski je pomoglo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (projekat br. 175036).

godine po nalogu Kneza Miloša, Hadži Nikola Živković, tadašnji jedini graditelj u Srbiji za koga se smatra da je završio neke škole u Grčkoj i koji je zaslužan za izgradnju konaka kneginje Ljubice, pregledao je zgradu i konstatovao da je bolje srušiti nego obnavljati. Međutim, zgrada nije srušena već je renovirana i data na uslugu novom lekaru koji dolazi u Srbiju, Silvester Bartolomeu Kunibertu (1800-1851), a zgrada dobija nov naziv, „Kunibertova kula“. Posle smrti ovog doktora, kuća ponovo ostaje bez vlasnika. U avgustu 1861. kuća postaje „Dom za s' uma sišavše“, dok 1881. postaje bolnica za duševne bolesti.

Za prestonicu ali i njene građane „Doktorova kula“ ima veliki značaj. Nekada daleko od gradskih zidina, a danas gotovo u samom centru Beograda. Istorijski, ona je osnova današnjeg Kliničkog centra Srbije. Zapravo, oko nje su nicali redom bolnice koje čine KCS. Sakrivena je iza klinike za psihijatriju „Dr Laza Lazarević“ kao spomenik zdravstvene kulture.

Ključne reči: Doktorova kula, Romita de Vito, „Dom za s' uma sišavše“, spomenik zdravstvene culture

Milan Trnovac,
Dom zdravlja Žabalj, Žabalj
mr Jelena Manojlović,
Univerzitet u Beogradu, Farmaceutski fakultet
Andrijana Milošević Georgiev
Univerzitet u Beogradu, Farmaceutski fakultet

KUGA U BEOGRADU⁸

Apstrakt: U istoriji Srbije od svih zaraznih bolesti najveće nevolje i štete čovečanstvu je nanela kuga. U prastara vremena naziv kuga označavao je svaku zaraznu bolest koja se smrću završavala. Preneta je iz Indije u Evropu 1145. godine. Nakon dugogodišnje vladavine kuge u Bačkoj, Banatu i Erdelju, na kratko je prestala u martu 1739. godine, ali se ponovo pojavljuje u leto iste godine po celom Banatu pa sve do Pančeva. U jesen iste godine ona je prenetu u Irig, Sremske Karlovce, Petrovaradin i Beograd. U sva zaražena mesta određeni su lekari koji su lečili obolele i rukovodili sanitarnim merama. Narod je verovao da se kuga javlja zbog lošeg kvaliteta vazduha, pa vođen tim mišljenjem, Dvorski ratni savet je uputio naredbu da stanovništvo mora više da obraća pažnju na higijenske uslove (češće da se kupa i presvlači košulje i čarape). Preporučeno je da se stanovi često provetravaju, a da se pre hrane uzima beli luk, vino i rakija. Danas se pouzdano zna da najvažniju ulogu u epidemiologiji kuge imaju oboleli pacovi od kojih se preko buva bolest prenosi na ljude. Drugi veliki talas epidemije kuge bio je sredinom XIX veka (1837. godine), kada je kuga iz južnih turskih krajeva Balkanskog poluostrva, preko Aleksinačkog karantina prenešena u Srbiju.

⁸ Izradu ovog rada finansijski je pomoglo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (projekat br. 175036).

Građanima je zabranjeno u to vreme da napuštaju teritoriju svoje vojne komande i da putuju u Beograd. Osim toga svaka pojava bolesti morala je biti prijavljena vojnoj komandi, a komandantu je trebalo slati redovne izveštaje svake nedelje o stanju zdravlja u srezu. Predviđene su bile vrlo stroge mere za sprečavanje i suzbijanje epidemije kuge. Posebna pažnja državne vlasti bila je koncentrisana na Beograd. Knez Miloš stalno se raspitvao o stanju zdravlja u gradu, neverujući čak ni izveštajima svojih najbližih saradnika.

Ključne reči: kuga, Beograd, karantin, higijena

Dr Lango Allen Hana,

Institute of Biomedical and Clinical Science, Peninsula College of Medicine and Dentistry, University of Exeter, Exeter

Andrijana Milošević Georgiev,

Univerzitet u Beogradu, Farmaceutski fakultet

dr Dušanka Krajnović,

Univerzitet u Beogradu, Farmaceutski fakultet

TREĆA BEOGRADSKA APOTEKA⁹

Apstrakt: Na Dorćolu 1840-41. godine, trgovac i samouki lekar Antonije Delini otvorio je treću po redu apoteku u Beogradu. Kako nije bio kvalifikovani farmaceut, apoteka mu je često zatvarana, a status „ispravne apoteke” dobila je tek nakon preuzimanja rukovođenja apotekom od strane njegovog sina mr ph. Andreje Delinija. Andreja Delini je uspešno vodio apoteku punih 24 godina, trudeći se da je uspešno promoviše i reklamira u štampi.

⁹ Izradu ovog rada finansijski je pomoglo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (projekti br. 175036 i 41004).

Prva lokacija apoteke se nalazila na Dorćolu odnosno na donjem Zereku. Godine 1862. Delinijevi premeštaju apoteku na Zeleni Venac, gde je bila smeštena u njihovoj sopstvenoj zgradi. Početkom XX veka apoteka se ponovo seli i to na ugao današnje Sremske i Knez Mihajlove ulice na mestu današnje palate Albanije. Pred sam II svetski rat se seli na suprotni ugao, ali u šestoaprilskom bombardovanju prostorije apoteke bivaju uništene. Za ugao Sremske i Knez Mihajlove često se i danas može čuti naziv „kod apoteke Delini“. Ova apoteka je ostala u sećanju mnogih kao jedna od najintrigantnijih apoteka u farmaceutskoj istoriji, zbog čestih sporova sa vlašću i poveriocima.

Ključne reči: Antonije Delini, apoteka, sporovi sa vlašću, poverioci, Beograd

Goran Georgiev,
Milšped, Beograd
Žarko Milekić,
JP PTT saobraćaja „Srbija“, Beograd
Branka Bogosavljević,
Milšped, Beograd

UTICAJ SAOBRAĆAJA NA RAZVOJ URBANOG PROSTORA

Apstrakt: Krucijalan faktor razvoja urbanog javnog prostora predstavlja organizacija javnog prevoza i saobraćajne infrastrukture. Saobraćajna infrastruktura jeste sistem kojim se koriste svi ostali sistemi koji figurišu u urbanim uslovima. Shodno današnjim trendovima i pravnim regulativama, najveći akcenat je naravno na očuvanju životne sredine, prvenstveno

upotrebom ekoloških goriva, drugih vrsta pogona koji ne emituju štetne materije, što direktno utiče na razvoj i očuvanje javnog zdravlja u urbanim sredinama. Sa druge strane, postavlja se pitanje upravljanja potrebama građana u funkciji održivog razvoja. Velike urbane sredine podrazumevaju prostornu disperziju urbanih celina, tj. funkcionalnih celina, te sve to valja povezati zdravim saobraćajnim sistemom na kome se saobraćaj odvija na, pre svega organizovan način. Potrebe građana mogu biti i jesu raznovrsne, posebno usmerene ka javnom zdravlju. Veoma je značajna organizacija javnog prevoza, sa više aspekata. Naime, neorganizovanost, pogrešna saobraćajna signalizacija, neoptimizovana saobraćajna struktura dovode do povećanja vremena koje prosečan građanin provede u prevozu, kao i vremena za koje prosečno vozilo emituje štetne materije koje direktno utiču na zdravlje svih koji obitavaju u takvoj urbanoj sredini. Osim toga, dolazi do sprečavanja normalnog odvijanja ostalih tokova, robe, ljudi i informacija. Razvoj urbanog javnog prostora direktno je uslovljen postojanjem stabilne i organizovane saobraćajne infrastrukture. Slikovit primer su novonastala naselja po obroncima velikih urbanih sredina, gde to još uvek nije slučaj, pa je ponekad potrebno vreme da se uopšte i dođe do bilo kakvih saobraćajnica. Takvi delovi postaju jedno sa urbanim sistemom na koji se oslanjaju tek kada budu potpuno povezana saobraćajnicama i javnim gradskim prevozom.

Ključne reči: saobraćaj, urbani prostor, javni prevoz, saobraćajna infrastruktura

Ljubica Milosavljević,

Institut za etnologiju i antropologiju, Univerzitet u Beogradu,
Filozofski fakultet

DOMOVI ZA STARE I OSTALE „DRUGE“

Apstrakt: Rad ima zadatak da, kroz upotrebu antropološke perspektive, ukaže na neke od načina na koje se prožimaju socio – kulturni i zdravstveno – biološki aspekti vezani za starost. Primeri na kojima će to biti moguće pokazati jesu domovi za stara lica koji su u novijoj istoriji, između ostalog, preuzeli ulogu pružanja zdravstvenih usluga svojim korisnicima. Ono na čemu će rad posebno insistirati jeste proučavanje kategorizacije domskog smeštaja koja ukazuje na ujedinjavanje u problemu (i smeštaju) različitih ugroženih kategorija društva, bilo da se radi o starima bez imovine i primanja ili mlađih pripadnika društva koji usled siromaštva i/ili bolesti (najčešće mentalnih) utočište nalaze, upravo, u domovima za stara lica. Višeslojnoj ulozi ovih ustanova valja pridodati i osnovnu namenu koja se sastoji u pokušaju pružanja što optimalnijih uslova života penzionisanim građanima, kojima su domski kapaciteti u najvećoj meri okrenuti. Ovaj rad je, na izvestan način, i prikaz razvojnog puta brige o starima (i ne samo o njima) u okvirima domskog zbrinjavanja - od uboških domova do savremenih gerontoloških centara. Kako je prvobitni vid organizovnog rešavanja problema vezanih za siromaštvo, nemoć i/ili starost pripadao gradskim sredinama, tako je i mreža domova za stara lica, čijoj se izgradnji pristupilo nakon Drugog svetskog rata, pripala sferi urbanog. Bliži uvid u prostorna, ali i teritorijalna rešenja u građenju ove mreže pomoći će u osvetljavanju položaja ostarelog čoveka u društvu,

u kojem je osnovna karakteristika konkretnih domskih kapaciteta njihova nedovoljnost.

Ključne reči: starost, siromaštvo, nemoć, dom za stara lica

MA Maja Vasiljević,

Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

IZMEĐU BIOPOLITIKE I POETIKE: ŽIVOT ILI "GOLI ŽIVOT" MUZIČARA U BEOGRADU (1941-1944)¹⁰

Apstrakt: Na tragu savremenih italijanskih teoretičara, prvenstveno filozofa Roberta Espozita i Đorđa Agambena kao i Mišela Fukoa koji pod biopolitikom podrazumevaju političke intervencije na ljudski život, odnosno, skup političkih praksi koje svode život na puko egzistiranje ili „goli život“, istražujemo život muzičara/umetnika u Beogradu za vreme nemačke okupacije u Drugom svetskom ratu. Reč je o vremenu kada su umetnici bili u složenoj situaciji izbora između sopstvenih poetičkih stavova i očuvanja „golog života“ u Agambenovom smislu. Bez ideje da se bavimo apologetikom niti da vršimo osude pojedinaca, postavljamo pitanja koja se odnose na poziciju umetnika u ratu i njihovu kontradiktornost. Dodatnu složenost pozicije muzičara u okupiranom Beogradu učinili su nemački stavovi prema kulturnoj politici i izuzetnom značaju koji su pridavali muzici kao sredstvu za „regeneraciju“ čitavog sveta u budućem Velikom nemačkom Rajhu. Higijena tela kao sastavni deo rasne politike i niz drugih „zdravstvenih“ činilaca postali su važni za nemačke geopolitičke ciljeve, s jedne strane, gde je svaka rasa imala

¹⁰ Ovaj rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu Modernizacija zapadnog Balkana (OI 177009), koji finansira Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

svoje mesto, a višestruko su se odrazili na funkcionisanje života beogradskih umetnika (1941-1944). S druge strane, konkretni primeri rada baletskih i operskih umetnika ukazuju nam na to koliko je značajno bilo očuvati sliku idealnog ženskog tela, kao sadejstva duhovnog i fizičkog zadržavajući za desničarsku nacionalsocijalističku ideologiju, kao odraz i „dopunu“ vladajućeg maskuliniteta. Najzad, na osnovama biopolitičkih teorija rad tretira građu sakupljenu u beogradskim arhivima o radu kulturnih institucija Beograda od proleća 1941. do jeseni 1944. godine i pretenduje na dalja istraživanja života tek nastajuće građanske klase u Beogradu.

Ključne reči: biopolitika, poetika, muzičari u Beogradu, higijena, rasna politika

Slobodanka Brnjada,

ZU Montefarm, Bar, Crna Gora

mr Jelena Manojlović,

Univerzitet u Beogradu, Farmaceutski fakultet

HIGIJENSKE PRILIKE U BEOGRADU ZA VREME TURSKE VLASTI

Apstrakt: Sve od turskog osvajanja pa do početka XIX veka, Beograd je bio u izrazito nepovoljnom položaju zbog čestih ratova i nemira, koji su ometali njegov razvoj. U vreme kada je Srbija bila pod turskom vlašću, uslovi života na ovim prostorima bili su jako loši. Stambene kuće uglavnom su bile prizemne, od slabog i trošnog materijala i sa jako malim prozorima i drvenim rešetkama preko njih. Zidovi kuća bili su izlepljeni blatom, podovi su bili zemljani, a tavanice od dasaka. Ovakav građevinski materijal omogućio je lako i brzo razmnožavanje i opstanak kućnih insekata i glodara. Dvorišta su bila ograđena

visokim zidovima, pa je na taj način stanovništvo i socijalno bilo ugroženo. Ishrana je bila obezbeđena zahvaljujući donošenjem brojnih namirnica iz daljine kopnenim i vodenim putevima. Na pijacama značajno mesto je zauzimalo riblje meso. Gradske higijenske prilike u Beogradu za vreme turske vlasti, nosile su obeležje zapuštenosti i nečistoće. Naročito je deo današnje Jevremove ulice bio karakterističan, pošto su u tom delu bile poređane kasapnice, jedna do druge. Kako nije postojala organizovana klanica, trgovci su ubijali i klali stoku u samim kasapnicama. Uz ovako neregulisano odlaganje leševa stoke, na samom trgu su često bili i leševi ljudi, jer su se na trgu izvršavale i smrtne kazne od strane Turaka nad osuđenima. Leševi su ostajali na ulicama i po nekoliko dana radi zastrašivanja stanovništva. Uprkos takvim nehigijenskim prilikama, hroničari nisu zabeležili epidemije većih razmera, kao što je bio slučaj sa mnogim većim gradovima u okolini.

Ključne reči: higijenske prilike, Beograd, turska vlast, prehrana stanovništva

Jasmina Arsić, Apoteka “Vranje”, Vranje
dr Dušanka Krajnović,
Univerzitet u Beogradu, Farmaceutski fakultet
Srboljub Arsić,
Zdravstveni centar Vranje

PRVA VRANJSKA APOTEKA I NJEN STRUČNI KADAR¹¹

Apstrakt: Za vreme vladavine Turaka do XIX veka, Vranje nije imalo uređenu apotekarsku službu. Mnogi narodni vidari naučili

¹¹ Rad je nastao u okviru naučnog projekta (br. 41004) koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

su vidarske veštine od grčkih samoukih vidara tzv. "kalojatra", koji su tada boravili u Vranju i koji su lekove donosili iz Grčke. Početkom 19.veka lečenjem su se bavili lekarski pomoćnici "felčeri" koji su sticali praksu i staž u nekoj od carigradskih bolnica pa su za kratko vreme stekli veliko poverenje bolesnika u Vranju. Tek 1878. godine, nakon oslobođenja Vranja od Turaka, zdravstvena služba u Vranju je pored okružnog fizikusa i bolnice, dobila i apotekarsku službu sa školovanim farmaceutom Perom Jankovićem koji je adaptirao apoteku "felčera" Nauma Markovića i radio u njoj sa brojnim apotekarskim saradnicima koji su u Vranju boravili na privremenom radu. Ipak, period školske farmacije počinje tek 1883. godine kada je Kragujevčanin Velimir Karić, nakon završenih studija u Beču, dobio koncesiju za otvaranje savremene apoteke u Vranju. Kao izuzetno plemenita i cenjena ličnost 1897. godine biva izabran za narodnog poslanika grada Vranja, a kasnije, 1905. godine, prelazi u Beograd. Koncesiju za prvootvorenu vranjsku apoteku preuzeo je magistar farmacije Jovan Jovanović, a potom se menja još nekoliko vlasnika koncesije sve do njene nacionalizacije 1949. godine.

Ključne reči: apoteka, Vranje, stručni kadar, „felčeri“